

- מסורת הש"ס**
- א. תמיד כחא.
 - ב. יומא כחא. שוחיט ניה.
 - ג. ירושלמי יומא פ"ב ה"א.
 - ד. יומא כ"ב.
 - ה. שם כ"ב, כחא, זבחים כ"א, כ"ב.

גרסות

שרוצה בכתיב בדפוס ובירושלמי: **שהוא רוצה** וש **גם: שהיה רוצה.**

מארבע אמות בכתיב בדפוס ובירושלמי: **לחון ארבע אמות.**

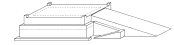
אגודל בכתיב ובמקבילה: **גודל.**

ונפל ונשברה בכתיב ובירושלמי ובמקבילה: **ונשברה.**

זה הפייס בכתיב: **זה היה פייס.**

החיים

מזבח וכבש

א משנה בראשונה היה נהוג כי כל מי מן הכהנים שהיה רוצה לתרום את המזבח (להסיר ממנו את הדשן) – תורם. ובזמן שהרוצים בכך הן מרובין קובעים את הזכאי על ידי תחרות: רצין ועולים בכבש העולה למזבח, כל הממהר לרוץ וקודם את חבירו להכנס בתוך ארבע אמות הסמוכות לראש המזבח – זכה והוא התורם. ואם היו שניהן שוין – לא זכה בכך אף אחד משניהם, אלא היה הממונה אומר להן לכל הכהנים: הצביעו (הוציאו אצבעות) והיה מפיל גורל ביניהם, וכאשר יבואר. ומה הן מוציאין בשעת הצבעה זו של הפייס – אצבע אחת או שתיים, ואין מוציאין אגודל במקדש שכהן שלפי השבטו חסרים עוד שנים למניינו של הממונה כדי שהמנין ישתים בו ויזכה הוא בגורל, היה מצביע באגודלו ובאצבע נוספת, ומתוך שניתן להרחיק את האגודל בנקל מן האצבע הסמוכה לו וליצור רושם כאילו היו אלו אצבעותיהם של שנים, הרי שבאופן פשוט ביותר היה כל כהן יכול להטות את תוצאות הגורל לטובתו, שלא כדון, ובשל כך לא היו מצביעים באגודל. כך היה הנהוג מתחילה, אולם אירע מעשה שהיו שניהם שני הכהנים שרצו בכך שוין בוויזות, ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו. וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה על ידי תחרות זו התקינו באותה שעה שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפייס (הגרלה). ארבע פייסות היו שם במקדש בכל יום, כדי לקבוע מי הנהג הוזהב בכל עבודה, וזה הפייס הראשון – לתרומת המזבח.

משנה בראשונה כל מי שרוצה לתרום – כל כהן שהיה מאומו ציט אב רוצה לתרום הדשן שחרית – מורס, ולא היה פייס לדנר. ובזמן שהן מרובין – הנאסל לתרום, זה אומר אני מורס זה אומר אני מורס, זה היה משפטו. רצין ועולין בכבש – שהוא שלשים ושמיס אורן. וכל הקודם בהן – ליכנס לתוך ארבע אמות עליונות של כבש הסמוכות לראש המזבח – זכה לתרום, וזהו גורלם. ואם היו שניהם שוים – נכניסן, אין אחד מהן זוכה לתרום, אבל מעתה כולם נאין להטיל גורל, ומזהו הגורל – הממונה על הפייסות אומר לכולם. הצביעו – הוציאו אצבעותיכם, כל אחד יראה אצבעו. כדמפרש לקמן בפירקין: מקיפין ועומיין צעגולה, גא הממונה ונטול מלנפת מעל ראש של אחד מהן, וממנו פייס מתחיל לימנות. ומולא כל אחד ואחד אצבעו למנין, והממונה אומר: כל שהמנין לזה טו – הוא זוכה. ומולא מפיו מנין, או מלה או ששים, הרבה יותר משהיו שם הכהנים. ומתחיל למנות מזה שנטל מראשו המלנפת, וסובב והולך ומונה ומחזר מלילה, עד סוף המנין. ומי שהמנין לזה טו – הוא הזוכה, וכן ללל הפייסות. אחת או שתיים – נגמרה פריך לה עלה. ואין מוציאין אגודל במקדש – נגמרה מפרש: מפני הרמאון, כשקירצ המנין לללות וביט למי יללה, ויולא זה העומד לפניו שמי אצבעות כדי שמינה ששני גני ארס וימהר המנין לללות טו, והממונה לא יבין, לפי שדטס יכול להחזיק אגודל מן האצבע הרבה, וינאון לאצבעות שני גני ארס. אלא בפייס – זה שפירשנו. ארבע פייסות היו שם – ארבע פעמים ציוס נאספיס לפייס.

ב גמרא יוקא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא? – מעיקרא סבור: פיון דעבודת לילה היא – לא תשיבא להו, ולא אתו. פיון דחזו דקאתו ואתו לידי סכנה – תקינו לה פייסא. – ונהרי איברים ופדרים, דעבודת לילה היא, ותקינו לה רבנן פייסא! – סוף עבודה דיממא היא. – האי נמי תתחלת עבודה דיממא היא, דאמר רבי יוחנן: קידש דיו לתרומת הדשן – למחר אין צריך לקדש, על הנהוג שהיה במקדש בראשונה שואלים: והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא (וחו, תרומת הדשן, ומחזילה מה טעם לא תקינו לה חכמים פייס) כמו לשאר עבודות? ומשיבים: מעיקרא סבור (ומחזילה היו סבורים): כיון שעבודת לילה היא – לא תשיבא להו ולא אתו (אינה חשובה להם לכהנים ולא יבואו) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) דקאתו, ואתו (כיון שראו שבאו, והגיעו) לידי סכנה – תקינו לה פייסא (ותקינו לה פייס). ומקשים: והרי הקטרת איברים של קרבן העולה ופדרים (חלב) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) לה רבנן פייסא (חכמים פייס) ומשיבים: הקטרה זו אינה עבודת לילה ממש, אלא סוף עבודה דיממא (של היום) היא. על כך מקשים: אם כן האי נמי (וזה גם כן) תרומת הדשן תחלת עבודה דיממא (של היום) היא, שאמר ר' יוחנן: מי שקידש (רחץ) ידיו לתרומת הדשן, למחר כלומר בשעות היום, אם לא יצא מתחום בית המקדש אין צריך לקדש שוב,

ב גמרא והא – עבודה זו של תרומת הדשן. מעיקרא – קודם שאירע תקלה בגמולתם. מאי טעמא לא תקינו לה פייסא – ככל שאר עבודות דמתייתין, דמנין של מחילתן צפייס היתה. מעיקרא סבור – ציט דין, כיון דעבודת לילה היא – הואיל והוכרח צללה – לא תשיבא ליה לכהנים – ולא אלו לאינאוי עלה. והא הקטרת איברים – שהוא כשר כל הלילה, ותמן גני פייסות דמתייתין (לקמן כ"ה): מי מעלה איברים לכבש, ותן הכבש למונת. סוף עבודה דיממא היא – שהוא גמרו של קרבן שנשחט ציוס ומזק דמו ציוס, לכך נשחטה צעתי הכהנים לנח לרבי עליה. למחר אין צריך לקדש – אם לא ילא מן המקדש. ופילו לרבי, דאמר נשחטת קדשים (וצמים יטג), לינה מועלת בקידוש ידיו ורגליו – מודה הוא דמקדש גבר עד צפלה לא פסלה ליה.

תוספת

בראשונה כל מי שרוצה לתרום כיו – שאני מינגא ממיקם. תימה לי: אמאי לא משני דעבודת איברים ופדרים כשירה ביום, ולהכי תקינו רבנן פייסא דלא ליתו לאינאוי, כיון דכשירה ביום וחביבא להו, דאכתי ליכא אונס שניה! ונראה לי: דשפיר פריך, דהא כל מי שמעלה איברי תמיד של בין הערבים מכבש למזבח היה צריך להיות ניעור בלילה עד שיתעכלו, שאם יפקעו מעל מזבח שיחזירו למערכת. ולהכי פריך: דאם כן לא חביבא להו, ולא שכיחי דאתו בשבילה שיהו צריכין להיות ניעורין וזימנין עד חצות, כדי לאחדורי מקעיין דידהו.

עיונים
בראשונה מחלוקת היא בין הראשונים (ונתפרשה על ידי בעלי התוספות, אך נראה שקודמה להם), אם אמנם כל עבודת יום הכיפורים נעשתה על ידי הכהן הגדול בלבד. שיש אומרים כי ביום הכיפורים נעשו כל עבודת המקדש כולן על ידי הכהן הגדול ולא היה כל כהן אחר עובד שם. ויש אומרים שעבודת שאינן מעיקר עבודת היום נעשו על ידי שאר הכהנים. חכמים הביאו ראיות לשני הצדדים, אך הרמב"ן רצה להוכיח מפרקנו זה כי אכן היה שאר הכהנים עובדים אף הם, שאם לא כן נמצא שכל הפרק הזה (וענינים בפרק שלאחריו) אינו קשור כלל לדיני יום הכיפורים. אכן היו שפירשו, כי אפשר לומר שנמנין שחזרו בפרק הקודם מתי נעשתה תרומת הדשן כל יום מימות השנה, אף הסיפא ותיארו את סדר העבודה הקבוע (וראה בחי"ט).

אורה ההלכה
מעשה הפייס הממונה במקדש היה ממונה גם על הפייסות, והוא היה אומר לכהנים להצביע, ולפי המנין היה עולה הבקן שוכה בפייס. וכאשר יבואר להלן, (רמב"ם ספר עבודה הלכות תמידין פ"ה ה"א).
ארבע פייסות ארבע פעמים היו מפייסים בכל יום לעבודת קודש שונות, וראשון בהם – מי יתרום את המזבח. (רמב"ם שם ה"ה).
קידוש ידיו לתרומת הדשן כהן שקידש (רחץ) ידיו לתרומת הדשן שוב אינו צריך קידוש ידיו לעבודה אחרת. כי אף שתרומת הדשן נעשתה בלילה, כיון שהיא תחילת עבודת היום נחשבת היא לכל היום. בגמרא. (רמב"ם שם הלכות ביאת מקדש פ"ה ה"ט).

ב גמרא על הנהוג שהיה במקדש בראשונה שואלים: והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא (וחו, תרומת הדשן, ומחזילה מה טעם לא תקינו לה חכמים פייס) כמו לשאר עבודות? ומשיבים: מעיקרא סבור (ומחזילה היו סבורים): כיון שעבודת לילה היא – לא תשיבא להו ולא אתו (אינה חשובה להם לכהנים ולא יבואו) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) דקאתו, ואתו (כיון שראו שבאו, והגיעו) לידי סכנה – תקינו לה פייסא (ותקינו לה פייס). ומקשים: והרי הקטרת איברים של קרבן העולה ופדרים (חלב) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) לה רבנן פייסא (חכמים פייס) ומשיבים: הקטרה זו אינה עבודת לילה ממש, אלא סוף עבודה דיממא (של היום) היא. על כך מקשים: אם כן האי נמי (וזה גם כן) תרומת הדשן תחלת עבודה דיממא (של היום) היא, שאמר ר' יוחנן: מי שקידש (רחץ) ידיו לתרומת הדשן, למחר כלומר בשעות היום, אם לא יצא מתחום בית המקדש אין צריך לקדש שוב,

ב גמרא על הנהוג שהיה במקדש בראשונה שואלים: והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא (וחו, תרומת הדשן, ומחזילה מה טעם לא תקינו לה חכמים פייס) כמו לשאר עבודות? ומשיבים: מעיקרא סבור (ומחזילה היו סבורים): כיון שעבודת לילה היא – לא תשיבא להו ולא אתו (אינה חשובה להם לכהנים ולא יבואו) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) דקאתו, ואתו (כיון שראו שבאו, והגיעו) לידי סכנה – תקינו לה פייסא (ותקינו לה פייס). ומקשים: והרי הקטרת איברים של קרבן העולה ופדרים (חלב) של שאר קרבנות שעבודת לילה היא ותקינו (והתקינן) לה רבנן פייסא (חכמים פייס) ומשיבים: הקטרה זו אינה עבודת לילה ממש, אלא סוף עבודה דיממא (של היום) היא. על כך מקשים: אם כן האי נמי (וזה גם כן) תרומת הדשן תחלת עבודה דיממא (של היום) היא, שאמר ר' יוחנן: מי שקידש (רחץ) ידיו לתרומת הדשן, למחר כלומר בשעות היום, אם לא יצא מתחום בית המקדש אין צריך לקדש שוב,

מתחילת עבודה — אלמא: מחילת עבודה קרי לה. אימא שכבר קידש מתחילה — לטע עבודה. שאני מיגנא ממיקם — נוט לו לאלס לנדנ שנה מעיניו מלין לטן עד סוף הלילה, מלהיות עומד ממטמו טהשכמה שהיא מרומת הדשן. ותקנתא להאי גיסא הואי — קושטא היא: וכי מפני תקלה שארעה נתקן לה פיקס? והא

להאי גיסא הואי — נשצל סידור המערכה ושי גזירי עמיס, שהמורס הוא המספר. וכין לטולן נכסן אחט — יק לאן עבודות מטובות, ומעיקרל נשו פיסס. שבי גזירי עצים — שני נקשיות עמיס ארוכים כמות רומט המערכה ומוטן אומן ממעל עמי המערכה. ומקרא ליה לה לקמן (כ"ג), "ועבד עליה הכסן עמיס" ועבר על המערכה העמיס שני גזירי עמיס דהא קרא נמערכה משמע רישיה דקרא "והאש על המזבח מוקד בו" וגו'. וכל "מוקדה" טענין — לטון מערכה מזודה היא. אמרי מי יימר דמתרמי — לא ששיע עלישו למיערב עלה מספיקא. דארעא — ארבע אמות קרקע הסמוכות קודם עלות לכבש. קמייתא נמי לא — ארבע רלשניות שנבגל לכבש. דביני ביני — לגבור ארבע אמות נמוך שלשים ושמס לכו. לא מסיימין — לא יחא נטן סימן. פשיטא לי — דלרעב לכבש נמי מזבח תנו. מיהו, הא מיבעי לי: דקיימא לן בזמני (כ"ג), שסכנא פורח אמה על כניסא היסוד ואמה סוכנא, נמלא ארבע הסמוכות לכבש למחילת יסוד מזבח מלמטה הן שש למחית גג המזבח, שהאש מנוקא ממנה היסוד (מוצה) הראשון שמי אמוג. ומעשה ליה ארבע אמות למחיתין לגג המזבח נקט להו — דהיינו נשדי אמה יסוד ואמה סוכנא.

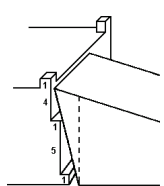
- מסורת הש"ס**
1. יומא שם כחא.
 2. רמיון זה) כתובות יבא.
 3. גיטין מז.ב. מנחות נא.ב. נבא.
 4. ירושלמי יומא פי"ב ה"א.
 5. ירושלמי שם.

גרסות

- דקאנו ואתו בכתיי:
- דקאנו ואתו נמי.
- והתקינו לה בכתיי: ותקינו להו.
- האי נמי תחילת עבודה בכתיי: אי הכי הא נמי תחילת.
- דלא מסיימא מילתא בכתיי ובמקורות: דלא מסיימא.

החיים

המזבח והכבש

(המספרים מציינים מידות, באמות).
כפי שאפשר לראות מן הציור לא היה המזבח מישורי עד קרוביו בקו מאונך אחד, אלא נכנס שתי אמות פנימה. הכבש (מימין) אמנם נטה כלפי המזבח עד כדי נגיעה כמעט, אך השאלה היתה האם חושבים מקצה הכבש העליון, או רק מן השרטוט המקוקוו.

שכבר קידש מתחילת עבודה, הרי שתרומת הדשן אף כי היא נעשית בלילה נחשבת תחילת עבודה היום! על כן מתקנים את דברי ר' יוחנן: אימא [אמור, תקן] בנוסה זה: שכבר קידש מתחילה לעבודה שאמנם התרומה שייכת לעבודת הלילה, אבל כיון שאין הפסק והכהן כבר קידש עצמו לעבודה במקדש הרי זה נחשב

כדבר אחד. איכא דאמרי [יש] אומריס] שכן יש להסביר את טעמו של המנהג הראשון: מעיקרא סבור [מתחילה סבור] כיון דאיכא [שיש] אונס שניה, שקשה לכנסו להתעורר משנתם הרי שלא אתו [יבוא], כיון דחזו דאתו, וקאתו נמי [שראו שהם באים, ובאים גם כן] לידו סכנה — תקינו [התקינן] לה רבנן פייסא [חכמים פייס]. ומקשים: והרי הקטרט איברים ופדורים, דאיכא [שיש] גם בכך אונס שניה שהרי אף זו עבודת לילה, ובכל זאת תקינו [התקינן] לה רבנן פייסא [חכמים פייס] מתחילה! ומשיבים: שאני מיגנא ממיקם [שנונה שכיבה מקימה] שאין זה קשה כל כך לאחר לשכב, אך קשה יותר להשכים לקום. לעצם עניינה של המשנה תראה: ותקנתא להך גיסא הואי [וכי] התקנה לצד זה היתכן, כלומר, וכי מפני התקלה האמורה תקינו זאת? והלא יודעים אנו כי תקנתא להאי גיסא הואי [תקנה לצד הזה האחר היתכן], שכן היו עוד מלאכות חשובות שהיו צריכות להיעשות על ידי הכהנים ובשלהן היו צריכים לפייס זה! דתניא [שכן שנינו] בבביריתא: מי שזכה בתרומת הדשן יזכה עם זה גם בסידור המערכה שעל המזבח ובהבאת שני גזירי עצים שהיו מעלים למזבח בכל יום, ועבודות חשובות אלו ודאי שלא היו יכולות להתחלק אלא בפייס: אמר רב אשי: שתי תקנות הוו [היו]

כאן: מעיקרא סבור [מתחילה סבור] חכמים שלא יבואו כהנים מרובים, ולכן לא תקינו פייס. כיון דחזו דקאתו ואתו נמי [שראו שבאים, ובאים גם כן] לידו סכנה — תקינו [התקינן] לה חכמים פייסא [פייס]. כיון דתקינו [שהתקינן] לה לתרומת הדשן פייסא [פייס] — לא אתו [היו] באים, אמרי [שהיו אומריס]: מי יימר דמתרמי לן? הדר תקינו [לנו] שנוכה בפייס זה? ולכן לא טרחו לבוא. הדר תקינו להו [חזרו ותיקנו להם] שמי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה ובסידור שני גזירי עצים, כי היכי [כדי] בשל החשיבות הרבה שבכל העבודות הללו כאחד דניתו וניפייסו [שיבואו וישתתפו בפייס].

ג שנינו במשנה שבתחילה בזמן שהן מרובין היו רצים ועולים בכבש, והמקדים להגיע לארבע אמות וזה. אמר רב פפא: פשיטא [פשוט, ברוך] לי כי ארבע אמות אלו דארעא [של קרקע] הסמוכות לכבש, ודאי שלא נחשבו לתחרות זו, כי רצין ועולין בכבש תנן [שנינו] ולא סמוך לכבש, קמייתא נמי [אמות הראשונות מעליהן גם כן] לא, שהרי רצין ועולין בכבש תנן [שנינו] והדר [ואחזר כן] נאמר כל הקודם את חבירו, משמע שצריכים קודם לעלות בכבש ורק אז מתחילה התחרות. האמות דביני ביני [שבניתיים] מארבע אמות ראשונות ולמעלה נמי [גם כן] לא — דלא מסיימא מילתא [שכן אין הדבר מוגדר] ואין סימן

מובהק לדעת היכן מתחילות ארבע האמות הקובעות, ואם כן פשיטא [פשוט, ברוך] לי שבארבע אמות דגבי [שליד] המזבח תנן [שנינו] שהמגיע אליהן ראשון וזה. עד כאן בירר רב פפא את הדברים בעצמו, כהקדמה למה שבעי [שאל] רב פפא שאלה זו: ארבע אמות שאמרו שהן בארבע הסמוכות למזבח, האם מחשיבים אותן בהדיה [ביחד] עם אמה יסוד ואמה סוכב של המזבח, שהכבש ממשיך לעלות גם מעל אלה,

מחילת עבודה קרי לה. אימא שכבר קידש מתחילה — לטע עבודה. שאני מיגנא ממיקם — נוט לו לאלס לנדנ שנה מעיניו מלין לטן עד סוף הלילה, מלהיות עומד ממטמו טהשכמה שהיא מרומת הדשן. ותקנתא להאי גיסא הואי — קושטא היא: וכי מפני תקלה שארעה נתקן לה פיקס? והא להאי גיסא הואי — נשצל סידור המערכה ושי גזירי עמיס, שהמורס הוא המספר. וכין לטולן נכסן אחט — יק לאן עבודות מטובות, ומעיקרל נשו פיסס. שבי גזירי עצים — שני נקשיות עמיס ארוכים כמות רומט המערכה ומוטן אומן ממעל עמי המערכה. ומקרא ליה לה לקמן (כ"ג), "ועבד עליה הכסן עמיס" ועבר על המערכה העמיס שני גזירי עמיס דהא קרא נמערכה משמע רישיה דקרא "והאש על המזבח מוקד בו" וגו'. וכל "מוקדה" טענין — לטון מערכה מזודה היא. אמרי מי יימר דמתרמי — לא ששיע עלישו למיערב עלה מספיקא. דארעא — ארבע אמות קרקע הסמוכות קודם עלות לכבש. קמייתא נמי לא — ארבע רלשניות שנבגל לכבש. דביני ביני — לגבור ארבע אמות נמוך שלשים ושמס לכו. לא מסיימין — לא יחא נטן סימן. פשיטא לי — דלרעב לכבש נמי מזבח תנו. מיהו, הא מיבעי לי: דקיימא לן בזמני (כ"ג), שסכנא פורח אמה על כניסא היסוד ואמה סוכנא, נמלא ארבע הסמוכות לכבש למחילת יסוד מזבח מלמטה הן שש למחית גג המזבח, שהאש מנוקא ממנה היסוד (מוצה) הראשון שמי אמוג. ומעשה ליה ארבע אמות למחיתין לגג המזבח נקט להו — דהיינו נשדי אמה יסוד ואמה סוכנא.

ג "ובזמן שהן מרובין" וכו'. אמר רב פפא: פשיטא לי, ארבע אמות דארעא לא, רצין ועולין בפכבש תנן. קמייתא — נמי לא, רצין ועולין בפכבש תנן, והדר כל הקודם את חבירו. דביני ביני נמי לא, דלא מסיימא מילתא. פשיטא לי דגבי מזבח תנן. בעי רב פפא: ארבע אמות שאמרו, בהדיה אמה יסוד ואמה סוכב,

תוספות

שתי תקנות הוו — תימה לי: מנא ליה דשתי תקנות הוו? לימא: מעיקרא סבור דלא אתו, כיון דחזו דאתו, וקאתו נמי לידו סכנה והוצרכו לתקן פייסא, אמרו: אם נתקן פייסא — אם כן יהו נמנין מלבא, דלמורו מי יימר דמתרמי לן, ותקנו בההיא שעתא דתקינו פייסא כל מי שזכה בתרומת הדשן דליכזי נמי בסידור מערכה ובסידור שני גזירי עצים. ויש לומר: דלאו דוקא קאמר שתי תקנות בתרי זימני, אלא דילמא בחד זימנא, וקרי להו שפיר שתי תקנות. כיון דתקנת הפייס משום דנפיש דאתו הוה, ומשום חששא דילמא לא ליתו תקינו כל מי שזוכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' — קרי ליה שפיר שתי תקנות, אפילו אי בחד זימני דתקינו להו. ואף על גב דלישנא דכיון דתקינו פייסא לא אתו משמע דבתר הכי תקינו להו — אין לחוש, דלא דק כולי האי בלישניה. כי בראשי מפרש הענין כאילו הוה בתרי זימני, וממילא נוקמא נמי בחד זימנא. אי נמי, נראה לי: מדקתני מי שזכה בתרומת הדשן יזכה וכו', ולא קאמר מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' — שמע מינה דלאו בחד זימנא ניתקן, אלא הכי הוה מעשה: כיון דחזו דלא אתו, ופעם אחת היה שלא באו אלא מועטין ולא היו לשם כהנים שהיו מסדרין המערכה, לאחר [שזכה מי שזכה בתרומת] הדשן, אז אמרו: מי שזכה בתרומת הדשן — יזכה בסידור המערכה.

עיונים

למחר אן צירן לקדש והבטיס לרין זה, מקור בהלכה שלבני דיני הקרבנות הלילה הולך אחר היום (ולא בכשאר מועדי ישראל) ומשום כך היה מקום להסתפק אם דבר הנעשה בהשכמה, קודם תחילת הבוקר, נחשב ליום הבא אחריו. ותקנתא להאי גיסא — יש שפירשו כי עצם תקנת הפייס היתה כדי למשוך את הכהנים לעבודה זו, לראות שהיא מעבודות החשובות שבמקדש הצריכות פייס (ר"ת בסי' הישר, פירוש קדמון). ועולין בכבש תנן — יש שאמרו, כי עיקר ההרגשה הוא מן המילה "רצין", שהרי

בתוך ארבע אמות בלבד אי אפשר לרוץ, ובהכרח היו רצים מרדק מסויים לפני כן (ר"י הלכן).

אורה ההלכה

מי שזכה בתרומת הדשן כהן שזכה בתרומת הדשן, הוא הכהן שהיה מסדר את המערכה ומביא שני גזירי עצים למזבח, מכאור כאן (וראה בלח"מ שם). (ה"ב"ם שם הלכות תמידין פ"ד ה"ה).

מסורת הש"ס
 א. ילקיש שמואל א' קייט.
 ב. שם הושע תקטיז.
 ג. ספרי עקב י"א במדבר פ"ב.
 ד. ילקיש שם.
 ה. פסדריזי פיב שקלים.
 ו. שבת נו"ב קהירי פי"ז.
 פ. פירד"א ממז' ילקיש שמואל א' קיי"ב. שם שמואל ב' קיי"א.
 ז. ילקיש שמואל ב' קיי"א (הביטוי) ב"ק כ"ב.

גדרות

לישנא דמיבוק בכת"י: **מידי דמיבוק**.
וימצאו אדוני בוק בכת"י כמקרא: **וימצאו את אדוני בוק בבוק**.
עגלה ערופה בכת"י ובמקורות: **עגלה ערופה בנחל**.

לשון

מנס
 מקור מלה זו לא נתברר אם שמי הוא או שהוא קשור ליוונית *ἄσπαστος* (פורנס) שמשמע: מנון, אוכל.

או דילמא יסוד ואמה טובב ששתי אמות אלה שכולט הכבש מעבר לתחום המזבח אינן נחשבות? לשאלה זו של רב פפא לא נמצאה תשובה, וטובס כי תיקו (תעמוד) השאלה במקומה.

א שנינו במשנה שאם היו שניהן שוין הממונה אומר להם הצביעו. **תנא** [שנה] החכם: פירוש "הצביעו" הוא: הוציאו אצבעותיכם למנין. ושואלים: ונימנינהו לדידהו [ונימנה אותם] עצמם, ומדוע מונים את אצבעותיהם? ומשיבים: הרי זה **מטייע ליה** [זו] לר' יצחק. שאמר ר' יצחק: אסור למנות את ישראל עצמם ואפילו לדבר מצוה, דכתיב [ושמרתם] "ויפקדם בבוק ויהיו בני ישראל שלוש מאות אלף ואיש יהודה שלושים אלף" (שמואל א' א, ח), כלומר: מנה אותם באמצעות שברי חרטים ("בוק") שנתן כל אחד מהם, ולא מנה אותם עצמם. מתקיף לה [מקשה על כך] רב אשי: ממאי דהאי "בוק" לישנא דמיבוק [מנין ש"בוק" זה שבכתוב לשון שבידה] הוא? ודילמא שמה דמתא [ושמא שם עיר] הוא, כדכתיב [כמו שנאמר]: "וימצאו את אדני בוק בבוק" (שופטים א, ה) הרי שבוק שם מקום הוא! אלא מהכא [מכאן] הראיה: נאמר: "וישמע שאלו את העם ויפקדם בטלאים" (שמואל א טו, ד), הרי שלא מנה אותם אלא את הטלאים, שכל אחד נטל טלה מעדר המלך והעמידו במקומו. אמר ר' אלעזר: כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד" (הושע ב, א) והמונה אותם עובר על "לא ימד". רב נחמן בר יצחק אמר: עובר בשני לאוין, שהרי נאמר באותו כתוב: "לא ימד ולא יספר" (שם). אמר ר' שמואל בר נחמני, ר' יונתן רמי (היה משליך. מראה סתירה): כתיב [נאמר] בספוק: "והיה מספר בני ישראל כחול הים" משמע שיש להם מספר, אף כי הוא מספר גדול מאוד, ומצד שני נאמר: "אשר לא ימד ולא יספר" שאין להם מספר, הא כיצד?

או דילמא — לסמיכת לפתח תחמונה למונת נקיט ליה, לנד מסוד וסוגב, שאלו שז קודם לסמיכת נגו. ונימנינהו לדידהו — לנגלוסת. בבוק — לשון שני חרטים, נטל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו, ומנו החרסים. ויפקדם בטלאים — זוס לקחת כל אחד טלה מאלף המלך, וכלו למרוב, ונמנו הטלאים. כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים — אלמא לית ליה מנין. כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סיייעיה — כמה קמוך ומנוטס, ואין לך לחלו ולדאג מכל רעה, מי שהקדוש ברוך הוא צערו. שהרי מנינו שאלו נכשל בלחם — ועלמה לו לרעה לקומו מיתה, לנטל מלכותו. ודוד נכשל בשמים ולא עלמה לו לרעה.

דמיבוק הוא? ודילמא שמה דמתא הוא, כדכתיב "וימצאו אדני בוק" — אלא מהכא, "וישמע שאלו את העם ויפקדם בטלאים". אמר רבי אלעזר: כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד". רב נחמן בר יצחק אמר: עובר בשני לאוין שנאמר "לא ימד ולא יספר".

אמר רבי שמואל בר נחמני, רבי יונתן רמי: כתיב: "והיה מספר בני ישראל כחול הים" וכתיב "אשר לא ימד ולא יספר"! לא קשיא: כאן — בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן — בזמן שאין עושים רצונו של מקום. רבי אמר משום אבא יוסי בן דוסתאי: לא קשיא; כאן — בידי אדם, כאן — בידי שמים. אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל: פיון שנתמנה אדם פרונס על הציבור — מתעשר. מעיקרא כתיב "ויפקדם בבוק" ולבסוף כתיב "ויפקדם בטלאים". — ודילמא מדידהו? — אם כן מאי רבוותא דמילתא?

ב "ויברך בנחל", אמר רבי מני: יעל עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול "לך והפית את עמלק", אמר: וימה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא — בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו — קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו "אל תהי צדיק הרבה". ובשעה שאמר לו שאול לדואג "סב אתה ופגע בפלגים", יצאה בת קול ואמרה לו "אל תרשע הרבה". אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סיייעיה; שאול באחת — ועלתה לו, דוד בשפתים — ולא עלתה לו. שאול באחת מאי היא — מעשה דאגג, והא איכא מעשה דנוב עיר הפלגים! — אמצעה דאגג כתיב "נחמתי פי המלכתי את שאול למלך".

ומתוך: לא קשיא [קשה]; כאן — בזמן שיראל עושים רצונו של מקום, שאו מספרם כחול הים. רבי אמר משום אבא יוסי בן דוסתאי תירוק אחר: לא קשיא [קשה]. וכך נל ליישב: כאן — בידי אדם לא ימד ולא יספר, כאן — בידי שמים, הרי הם כחול הים. אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל: כיון שנתמנה אדם פרונס על הציבור — והיהו מתעשר. וראה לדבר, מעיקרא כתיב [מתחילה נאמר] בשאלו: "ויפקדם בבוק" כלומר, בשברי חרטים. ולבסוף כתיב [נאמר]: "ויפקדם בטלאים", משמע שיכול היה לתת טלאים משלו כנגד מספרם של כל אותם האנשים. ושואלים: ודילמא מדידהו [ושמא נמנו הם טלאים אלה משלחם] ורחיים: אם כן, מאי רבוותא דמילתא [מה גדולתו של הדבר]. כלומר: מה טעם לספר שפקדם בטלאים? אלא ודאי הודיענו כאן בדרך אגב רוב עושרו של שאול. כיון שהוכרנו פסוק זה, מפרשים גם את המשך. נאמר: "ויבוא שאלו עד עיר עמלק וירב בנחל" (שמואל א' טו, ה) אמר ר' מני: עשה מריבה כביכול עם ה' על עסקי נחל. כי בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול: "עתה לך והפיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שח מגמל ועד חמור" (שם ג) אמר שאלו: מה נפש אחת שנצאה ואין ידוע מי הרגה אמרה תורה הבא עגלה ערופה שיש להביא עגלה ולערוף אותה בנחל, לכפר על העיר הקרובה אל החלל, עד שימצא הרוצח — כל הנפשות הללו של העמלקים, על אחת כמה וכמה שצריך לחוס עליהם. ועוד: אם אדם חטא — בהמה מה חטאה ומדוע צריכים להשמיד גם את בהמותיהם? ואם גדולים חטאו — קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו: "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ז, טז) ואל תהיה רדום יותר מהבורא עצמו, שאין זו צדקת אלא חולשה. לאחר מכן בשעה שאמר לו שאול לדואג: "סב אתה ופגע בכהנים ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמישה איש נושא אפור בד. ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב" (שמואל א כב, יח—ט). יצאה בת קול ואמרה לו: "אל תרשע הרבה" (קהלת ז, טז). כיון שהוכר שאלו חטאו אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סיייעיה [אינו חושש ואינו מרגיש אדם שאדוניו הקדוש ברוך הוא, מטייע לו] וראה לדבר מרדו, שאול נכשל בעבירה אחת ועלתה (נחשבה) לו, והורד מגדולתו. ואילו דוד נכשל בשתים ולא עלתה לו ונשאר בגדולתו. ושואלים: שאול באחת מאי [מה] היא — מעשה של אגג שלא עשה כמצוות ה' ולא הרגו. ואולם והא איכא [והרי יש] עוד מעשה של נוב עיר הכהנים! ומשיבים: כבר אחר המעשה של אגג כתיב [נאמר]: "נחמתי פי המלכתי את שאול למלך" (שמואל א טו, יא).

עיונים

דכתיב ויפקדם בבוק והקשו ראשונים: מה טעם לא הביאו ראיה מן הכתוב בתורה בתחילת פרשת 'כי תשא', משום נראה שאסור למנות את ישראל נאמר שם כי יש לתת כופר פש בד שלא יהיה בהם נגף וחירצו: כי משם אפשר היה ללמוד שאסור למנות את ישראל סתם. אבל לדבר מצוה היה מותר, לכן מביא ראיה משאלו, שאף שמנו את העם בכונה למלחמת מצוה — מכל מקום לא מנה אותם עצמם (ר"י הלבן). ויש מי שאומר, כי בפרשת 'כי תשא' אפשר לומר כי השקלים נתנו ככפרה על מעשה העגל, ואין ללמוד משם לענין אחר (מהרש"א ועוד).

לא ימד ולא יספר וכבר העיר שיש פסוק מוקדם יותר לרמו זה, והוא כתוב בתורה 'ושמרתם את ארץ ישראל כחול הים אשר לא יספר מרוב' (בראשית לב, יג) (ראה במהרש"א ושם) ותיקו ותיקו של הרעיון שאדם שאין בו מידה נכונה של שלטון על רשותו נפשו. פעמים שהוא נוטה לרוב רחמנות במקום שאינו ראוי לכך, (וגורם נזק

על ידי כך) אלא שמאותה תבנית נפש עגמה הוא נוטה לצד האחר על פי מהלך רגשותיו ונעשה אכזר ביותר במקום אחר. ולכן חטאו של שאול באגג הוא מעין מהות חטאו בנב (ראה במאירו). ויש מי שכתב כי בחטא שאלו בנב נתגלה שחטאו באגג לא היה מחמת שיקול הדעת, שהרי מאותו קל וחומר עצמו דאי שחטא צריך לחוס על נוב, ואם כן "אל תרשע הרבה" יפה מתייחס לכל מעשיו (כן יהודיט).

גברא דמריה סיייעיה כבר הקשו רבים בענין: וכי משוא פנים דבר? והיו שפירשו שחטאי שאלו היו חטאיו כמנהוג האומה, וחטאי דוד היו חטאים פרטיים, או שרוד עשה תשובה נתכפר לו (מהרש"א), אכן המאירי פירש כי מעיקרם של דברים ראיה המלוכה לשבט יהודה, ומלכות שאלו לא ודתה אלא כמילוי מקום לפי ששנה. ולכן בחטא קטן איער לו שחוסר מתפקידו, מה שאין כן בודו (וראה בפתח עיניים).

אורה ההלכה

מנין ושיאל אסור למנות את ישראל עצמם אלא מונים אותם על ידי דבר אחר. כדברי ר' יצחק. (רמב"ם ספר עבודה הלכות תמידין פ"ד ה"ד. וראה במניא שריע אורח קנא, א).

דאריה ודהתה — שהוקט למנות את ישראל נסוף ימיו, וגרס לנא עליהם זקני דבת שבע — שגא עליה ילד — גנה הראשון. לשון הרע — על מפיצות, מפי זינא. האי אפרעו מיניה — מדה נמדה הוא הפקדו למלך מלחמו — ורוא נפקד נחלת מלכות. סיוטא — מללכי פמד מנהלים אומי. לא נמשכה — לאורן ימים. שלא היה בו שום דופי — משפחה, ויחגלו המלכים היואלים מורעו על ישראל. אלז דוד — מרות המואביה אלא. קופה של שרצים — דופי משפחה. נענש שאול — לנא לדי דגז שגלו יטל ממנו מלכות. מפני — שמתחילת מלכותו מחל על כבודו, וגילה על עצמו שאינו כדאי למלוך. וכתיב ויעל נחש העמוני — ומקנה המלחמה שאמר ישראל "מי האומר שאול ימלוך עלינו" נמיהה "מנו (ת) האנשים ומימם" הוא אמר "לא יומת איש היום הזה".

תוספות

התם איפרעי אפרעו מיניה — תימה: מאן לן דלא הוא אותו פירעון נמי בשביל אוריה? יש לומר: מדלא כתיב אלא "ואת הכבשה ישלם" ועוד דכתיב "ארבעתים" — דהיינו עבירה אחת דהיינו גילוי עריות. דאי אתרוייהו, אגילוי עריות דבת שבע ואשפכות דמים דאריה נענש בילד אמנון ותמר ואבשלום אם כן לא ישלם ארבעתים.

ששה חדשים נצטרע דוד וכי — תימה ל: אם כן שילם יותר מארבעתים? ועוד: דילמא מאי דנצטרע — היינו בשביל מעשה דאריה. אי נמי: אם נצטרע בשביל בת שבע — נימא דחד מאיך דילד אמנון ותמר ואבשלום בשביל אוריה. ומנלן דלא נענש בשביל אוריה? ויש לומר: מדכתיב "ואתו הרגת בחרב בני עמו" ודרשינן בפרק שני דקידושין (מג,א): מה חרב בני עמו אי אתה נענש עליו — אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו. ומה שהקשיתי אם כן הוא ליה תמי מארבעתים — דילמא דאמנון ותמר בחד חשיב להו. אי נמי, דתמר ומה נצטרע — בחד חשיב להו. דלא דמו לאחריי דילד דאמנון ודאבשלום שמתו, אבל דתמר לא הוא מיתה. ועוד: דבת יפת תואר היתה. ומה שצטרע ששה חדשים, כיון שתרפא — לא הוא שקול כי הני, להכי איכא למימר דהני תרתי חד חשיב להו. **והאמר** רב קיבל דוד לשון הרע — הא דלא פריך נמי מהא דחטא שאמר שירה על מפלתו של שאול, כדאיתא פרק "אלו מגלחין" (מנעד קטן טו,ב): "שיניו לדוד אשר שר לה על דברי כוש בן ימיני" ויש לומר: התיא כשגנה חשיב ליה, דכתיב על צערו שהיה שאול רודפו.

ואילו דוד נכשל בשמים, מאי ניגהו [מה הם] — מעשה שהרג את אוריה, והענין של הסתה שבסוף מתו בדבר. ומקשים: והא איכא שבע, שלקח אשת איש להיות לו **דוד בשמים, מאי ניגהו — דאורייה ודהתה. והא איכא נמי מעשה דבת שבע! — התם אפרעו מיניה, דכתיב "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" — ילד, אמנון, תמר, ואבשלום. — התם נמי אפרעו מיניה, דכתיב "ויתן הקול דבר (בפעם מן הבקר) ועד עת מועד!" — התם לא אפרעו מגופיה. — התם נמי לא אפרעו מגופיה. אפרעו מגופיה. דאמר רב יהודה אמר רב: ששה חדשים נצטרע דוד, ופרשו הימנו סנהדרין, ונסתלקה הימנו שכינה, דכתיב "ישבו לי יראיך וידעי עדותיך" (תהלים קיט, עט). ומתוך שביקש על שיבתם של יראי ה' יודעי עדותי, שהם חכמי הסנהדרין, משמע שפרשו ממנו. וכתיב [ונאמר] כמו כן: "השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני" (שם נא, יד), כלומר: ביקש שתשוב אליו רוח הקודש שנסתלקה ממנו. ומקשים: וכי נכאל נכשל? והא [והרי] אמר רב: קבל דוד לשון הרע על מפיצות שבתם של יראי ה' יודעי עדותי, במפלתו, ואם כן חטא אף בכך! ומשיבים: אם כך יש לומר שכרי שמואל שאמר: לא קבל דוד לשון הרע, אלא אכן אמת היה הדבר. ומוסיפים: ולשיטת רב נמי [גם כן] תקשה שאמר קבל דוד לשון הרע — הא אפרעו מיניה [והרי נפרעו ממנו] בענין זה, שכן אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שאמר לו דוד למפיכשות: "אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה" (שמואל ב' יט, ל), יצאה בת קול ואמרה לו: "רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות", הרי שנענש על עבירה זו. ועוד דנים בענינים של שאול ודוד. נאמר: "בן שנה שאול במלכו" (שמואל א' יג, א), ולכאורה, דבר זה תמוה! אמר רב הונא: לומר שבשנה שחלף היה כבן שנה, שלא טעם טעם חטא לה [מקשה עליה] על הסברה זו רב נחמן בר יצחק: ואימא [ואמרו] שכונת הפסוק באמרו "בבן שנה", שמלוכלך בטיט ובצואה תמיד? ומעירים: כי אחיזאו ליה [הארו לן] כראוי. וזור ואמר: נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש כלומר, מבקש מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול לדורות רבים — מפני שלא היה בו שום דופי של יחסי, שהיה כשר מכל הצדדים, שאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוידק: אין מעמידין (ממנים) פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים של פגמי יחוס תלויה לו מאחוריו. ומדוע? שאם תזוח דעתו עליו ויתגאה על הציבור אומרין לו: חזור והבט לאחוריך מאיו משפחה אתה בא. ולכן דוד, שבא ממשפחה שהיו בה כמה פגמי יחוס (תמר, רות המואביה) נמשכה מלכותו ולא כן שאול. אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול והגיע לדי עבירה — מפני שמתחילה מחל על כבודו, שגאמר: "ובני בליעל אמרו מה ישענו זה ויבואו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחויש" (שמואל א' י, כז), ונאמר: "ויעל נחש העמוני ויחן על ר' יבש גלעד" (שם יא, א), שאילו היה תופס את המלכה בתוקף לא היה נחש מעיז להתקיף את יושבי בשר, ונמצא שגורמה ענוותנותו למכשול. ואמר ר' יוחנן משום (משמו של) ר' שמעון בן יהוידק: כל תלמיד דכ**

מסורת הש"ס
ח. סנהדרין קזא. ילקיש שמואל א קביא. שם תהלים תרע"ו.
ט. שבת נ"א. ילקיש שמואל ב קביא.
י. ראה ירושלמי בכורים פ"ה ה"ב. ילקיש שמואל א קי"ז.

גרוסות

התם נמי אפרעו בכתיב: הכא נמי אפרעו.
דבר בעם מן הבורק בכתיב: דבר בישראל מהבקר.
את המלכות בכתיב: את המלכות.
אחיזאו ליה לרב נחמן בכתיב ועוד: הוא רב נחמן.
ואמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוידק בכתיב: אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן רבוא.

ג "בן שנה שאול במלכו". אמר רב הונא: כבן שנה, שלא טעם טעם חטא. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה? אחיזאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה. אמר: נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש. הדר תזא סיוטא בחלמיה. אמר: נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש ישראל. אמר רב יהודה אמר רב: מפני שלא היה בו שום דופי. דאמר רבי יוחנן על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, שאם תזוח דעתו עליו — אומרין לו: חזור לאחוריך. אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול — מפני שמחל על כבודו, שגאמר "ובני בליעל אמרו מה ישענו זה ויבואו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחויש" (שמואל א' י, כז), ונאמר: "ויעל נחש העמוני ויחן על ר' יבש גלעד" (שם יא, א), שאילו היה תופס את המלכה בתוקף לא היה נחש מעיז להתקיף את יושבי בשר, ונמצא שגורמה ענוותנותו למכשול. ואמר ר' יוחנן משום (משמו של) ר' שמעון בן יהוידק: כל תלמיד דכ

עיונים

כבן שנה שמלוכלך, ותמוה, מפני מה ידרוש דרשה זו של דופי? יש לומר שכן נתבון: ששאול היה שואל בענוותנותו מקטן עצמו כתינוק זה, וכאומר "בנמול עלי אמו כנמול עלי נפשי" (תהלים קלא, ב). ונענש רב נחמן משום שביטא זאת בלשון שאינה מכובדת (תרי).
קופה של שרצים כלומר: ראוי שלא להעמיד על הציבור מנהיג שיקבל תוקף רב מדי

עד שיחשוב שכוונתו היא נחלת עולם לו. ולכן אדם שיש בו צד של פגם מסוים, אם ראוי הוא להנהיג מצד מעשיו, עדיף על מנהיג שיכול להיות חזק יותר על המידה (מאיר).
מפני מה נענש שאול? ויש מפרשים כפשוטו — מפני מה נענש שאול שיצטרך להלחם מדי בתחילת מלכותו (עין יעקב).

